

Boran Berčić

ARISTOTELIJANSKI PRINCIP

povodom 100 godišnjice veslačkog kluba Jadran Rijeka

Aktivno bavljenje sportom sigurno je nešto *dobro*. Ono svakako predstavlja *vrijednost*. No u čemu je točno vrijednost aktivnog bavljenja sportom? U našem slučaju, zašto je bolje veslati nego ne veslati? U mladosti aktivno a kasnije rekreativno. Odlazak na trening smatramo nečim samorazumljivim i normalnim. S prezirom gledamo one koji nas pitaju *Kako ti se da?* ili *Otkud ti volja?* Oni ne razumiju o čemu se radi. Ipak, možemo li navesti razlog zašto veslamo? Možemo li opravdati to što činimo? Jasno je da je aktivno bavljenje sportom nešto *dobro*. Ono je zdravo, razvija tijelo i duh, omogućuje druženje, ... na koncu, dobro je i zato "da mi mali nije na ulici." No izraz *dobro* ima dva značenja: *instrumentalno dobro* je ono što je dobro zato što dovodi do nečeg drugog, a *intrinzično dobro* je ono što je dobro *po sebi*. Razlozi koje smo upravo naveli svi su instrumentalne prirode. Kineziolozi, pedagozi, liječnici, sociolozi i psiholozi mogu nam reći zašto je aktivno bavljenje sportom instrumentalno dobro. No samo nam filozofska analiza može reći zašto je aktivno bavljenje sportom intrinzično dobro. U našem slučaju, zašto je veslanje dobro po sebi?

Odgovore treba tražiti među *filozofskim teorijama o dobrom životu*. To su teorije koje nastoje odgovoriti na pitanja *Što je dobar život?* i *Kako treba živjeti?* Ovdje ćemo ukratko razmotriti tri takve teorije i vidjeti kako one opravdavaju aktivno bavljenje sportom.

Utilitaristi (hedonisti) smatraju da je dobar život onaj koji je *ispunjen ugodnim osjetima*. *Deontolozi* smatraju da je dobar život onaj u kojem *izvršimo svoje dužnosti*. *Perfekcionisti* smatraju da je dobar život onaj u kojem *razvijemo svoje sposobnosti*. Svaka od ove tri teorije može pružiti nekakav okvir za opravdanje aktivnog bavljenja sportom. Smatram da najbolji okvir pruža perfekcionizam.

Prema utilitaristima sport je dobar zato što, i u mjeri u kojoj, dovodi do *ugodnih osjeta*. Veslati u brodu koji dobro ide, po bonaci, na izlasku ili zalasku sunca, to je stvarno užitak. To jest teško, ali predstavlja izuzetno ugodno iskustvo. I nakon 40 godina sjećam se pojedinih izlazaka na vodu. Istina, čovjek može itekako uživati u treningu i takmičenju, ali redoviti trening često nije ugodan. Često brod pada i ekipa se nikako ne može uveslati. To sigurno ne pruža zadovoljstvo. Na koncu, ustajemo se u 5 ujutro, veslamo 10, 15 ili 20 kilometara, satima vučemo ergometre, prebacujemo tone i tone utega, trčimo do Plumbuma, Vežice ili Punte. To baš i nije ideal ugone. Sigurno postoje lakši načini da dođemo do ugodnih osjeta.

U okviru deontološke teorije *dužnosti* se obično dijele na dužnosti prema sebi i dužnosti prema drugima. Dužnosti prema sebi dalje se dijele na dužnosti prema svom umu i *dužnosti prema svom tijelu*. Kažemo da trebamo održavati kondiciju, da se ne smijemo zapustiti, da moramo misliti na svoje zdravlje, itd. Međutim, izgleda da dužnost prema svom tijelu prije predstavlja dobru osnovu za opravdanje *rekreacije*, a ne *aktivnog bavljenja sportom*. U sezoni se trenira dva puta dnevno. To je daleko više nego što je dužnost prema svojem tijelu. U okviru deontološke teorije, aktivno bavljenje sportom je *supererogacija* (činiti više nego što je dužnost). Izgleda da *Citius, altius, fortius!* prelazi okvire dužnosti koju imamo prema svome tijelu.

Perfekcionizam svoje uporište ima u Aristotelovoj *Nikomahovoj etici*. On biološke kategorije kao što su *rast, razvoj, cvat*, itd. koristi se da bi govorio razvoju čovjekovog moralnog karaktera. Jasno je da ista argumentacija vrijedi i za sve ostale ljudske sposobnosti, posebno fizičke. Implikacija perfekcionizma u političkoj teoriji jest da društvo treba omogućiti građanima razvoj talenata i sposobnosti te da zbog toga treba ulagati u znanost, umjetnost, sport, itd. U okviru perfekcionizma očito je zašto je aktivno bavljenje sportom dobro. Zato što *razvija naše sposobnosti!* Po sebi je bolje da su sposobnosti razvijene nego da nisu. Mooreov *test izolacije* omogućuje nam da instrumentalno dobro razlikujemo od intrinzičnog: intrinzično dobro je ono što bi bilo dobro i kada u univerzumu ne bi postojalo ništa drugo. Snaga, brzina i elegancija pokreta jesu vrijednosti po sebi, čak i kada nemaju nikakvu svrhu. Zato je razvoj nešto što je intrinzično dobro. To vrijedi za intelektualne, fizičke, artistske, socijalne, i sve druge sposobnosti. Čovjek koji je živio a nije razvio i koristio svoje sposobnosti propustio je nešto bitno u životu. Njegov je život bio lošiji nego što bi bio da ih jest razvio i koristio.

Aktivno bavljenje sportom usko je povezano s odgovarajućim užitkom. No je li aktivnost dobra zato što dovodi do užitka ili dovodi do užitka zato što je dobra? Što dolazi prvo? Što ovisi o čemu? Ovakav način postavljanja problema naziva se *Eutifronova dilema* prema Platonovom dijalogu *Eutifro*. Utilitaristi smatraju da je aktivnost dobra zato što dovodi do užitka. Perfekcionista smatraju da je stvar suprotna, da aktivnost dovodi do užitka zato što je dobra. Ako smo napravili dobar start i uživamo u brzini koju smo postigli, uživamo zato što je start bio dobar. Nije naš užitak ono što ga čini dobrim. On je bio dobar a mi onda uživamo u njemu jer je bio dobar. Brzina zahvata, skupnost, itd. to su karakteristike koje start čine dobrim startom, a ne to što mi u njemu uživamo.

Često uživamo u onome što radimo, pogotovo ako imamo potrebnu vještinu i ako nam dobro ide. Što smo bolji u nekoj aktivnosti, to u njoj više uživamo. Zato usavršavanje predstavlja dodatnu motivaciju za ono što činimo. Ovaj uvid John Rawls nazvao je *aristotelijanski princip*. (*A Theory of Justice*, §65) Probijanje granica posebno je zadovoljstvo. U ljeto 1980. pripremali smo se za državno u Splitu. Veslali smo 4x za juniore (Palčić, Depope, Škorić Ž, Berčić). Imali smo snage ali bili smo novoformirana ekipa i brod nije išao kako treba. Na treninzima bi 4- (Lacman, Tufeković, Čubranić, Škorić B.) dobio 10 sekundi fore i nikako ih nismo mogli stići. Nastavili smo trenirati, 13 puta tjedno, osim nedjelje popodne. Ujutro 15 km na vodi a popodne se dizalo more

pa smo trčali do Vežice ili radili šprinteve na terasi Exportdrva. Tada su se na ljetnim treninzima puno radili intervali. To nam je odgovaralo jer smo se trebali uveslati. Jedno jutro osjetili smo da je brod krenuo. To je bilo to. Snaga akumulirana kroz sezonu konačno je bila pretočena u brzinu. Stigli smo i prestigli 4- i nikad nas više nisu dobili. Bili smo zadovoljni. To su trenuci zbog kojih se isplati trening. To je aristotelijanski princip. Inače, vrlo je zanimljivo pitanje koliko treba brodu da krene. Po mom iskustvu, ako se 8+ formira na početku sezone, i ako ti ljudi nisu u prethodnim sezonama veslali zajedno, brod će krenuti kako treba tek negdje na proljeće.

U literaturi o perfekcionizmu u pravilu se govori o *razvoju sposobnosti*. Jasno, nije dovoljno *razviti* sposobnost, treba ju i *koristiti*. Što vam vrijedi što možete držati ergometar ispod 1:30 ako to ne činite? Intrinzična vrijednost nije u samoj sposobnosti nego u *dobro odrađenoj aktivnosti*. Na koncu, nemoguće je odvojiti *korištenje* sposobnosti od *razvoja* sposobnosti. Sposobnosti se razvijaju korištenjem! Što više svirate gitaru to ćete bolje svirati gitaru, što više trčite to ćete bolje trčati, itd.

Perfekcionizam daje jasan odgovor na pitanje zašto se ustajemo u 5 ujutro i idemo na trening: *da bi smo bili što bolji u onome što radimo*. Užitek koji postižemo na treningu popratna je pojava dobro odrađenog treninga, a ne razlog zbog kojeg idemo na trening. Zbog toga *Zato što volim!* i *Zato što mi je gušt!* nisu pravi odgovori na pitanje zašto idemo na trening, iako je sigurno bolje da uživamo u onome što radimo nego da ne uživamo. Perfekcionizam dobro objašnjava zašto idemo na trening i kada nam to ne predstavlja zadovoljstvo. Mislim da tu utilitarizam ne može dati uvjerljivo objašnjenje, dok deontologija može.

I nakon tisuća preveslanih kilometara najveći broj ljudi nikada neće odveslati trku kao Karppinen, Redgrave, Lipa ili braća Sinković. No to nije problem za perfekcionizam. Svatko treba *razviti svoje* sposobnosti u mjeri u kojoj može. Koliko god bio loš vaš rezultat u nekoj aktivnosti, po sebi je bolje je da ga popravite nego da ga ne popravite i zato imate razlog da ga popravite.

Pobjeda ima izuzetno jak vrijednosni naboj. Svi želimo pobijediti, nitko ne želi izgubiti. Međutim, prema perfekcionizmu *pobjeda* nije nešto što je vrijedno po sebi. Ona je vrijedna zato što predstavlja *posljedicu i pokazatelj razvoja sposobnosti*. U Brnu se 1981. 4- DDR-a "provoza" u kvalifikacijama. Bili su toliko bolji od drugih da su kroz cilj prošli tempom 20. Iako su bili prvi u grupi, trener ih je otjerao s catare, nije im dao da pristanu. Morali su izaći kilometar dalje u nekom blatu. Trenerova reakcija bila je perfekcionista: nisu odveslali trku kako treba, bez obzira na plasman. Thomas Hurka u knjizi *Perfectionism*, suvremenom klasiku, čak navodi primjere u kojima usmjerenost na pobjedu može dovesti do lošije izvedbe. (str. 127) Zato za vrijeme trke glavu treba držati u brodu, a ne gledati okolo kako ide drugima.

Kod aktivnog bavljenja sportom uvijek je pitanje u kojoj se mjeri treba posvetiti sportu a u kojoj mjeri drugim aspektima života. Budući da govori o *skladnom* ili *harmoničnom* razvoju ljudskih sposobnosti, perfekcionizam ima u sebi ugrađenu i *mjeru* u kojoj se treba aktivno baviti

sportom: sportom se treba baviti u mjeri u kojoj doprinosi *skladnom razvoju pojedinca*. Utilitarizam nema tu mjeru. Utilitaristička ideja je da ako X dovodi do užitka, da onda treba što više činiti X. Što više - to bolje! Jasno, i utilitarist može uvesti ideju skladnog razvoja. No ona će mu biti nešto izvanjsko, nešto što ne proizlazi iz biti njegove doktrine.

U veslanju, kao i drugim sportovima, pitanje je kada početi i kada u punom opsegu opteretiti veslača ili veslačicu. Obično se počne veslati krajem osnovne škole. Po mom mišljenju puno opterećenje primjereno je negdje sa 16. Danas se ta granica pomiče. Ne znam je li to dobro. No perfekcionizam i tu predstavlja odličan i prirodan opći okvir za davanje odgovora: *u dobi koja je optimalna za razvoj sposobnosti!* Teorije koje govore o osjećaju užitka ili izvršenju dužnosti ne mogu nam reći kada treba početi trenirati. Jasno, filozofska teorija ne može dati konkretan odgovor, to trebaju dati medicina, kineziologija, psihologija, itd. No filozofska teorija može dati dobar *opći okvir* za davanje odgovora.

Ovo su razlozi na osnovi kojih smatram da od postojećih teorija perfekcionizam najbolje objašnjava zašto je veslanje dobro i zašto je 100 godišnjica Kluba posebna obljetnica. Klub nam omogućava da razvijamo i koristimo svoje sposobnosti.